

Asia: OPH-4317-2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteiksi

VOITTE KIRJOITTA LAUSUNTONNE TÄHÄN

Palautetta ja muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 1 Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.

Kokeiluopetussuunnitelman perusteita laadittaessa on otettava huomioon jatkumo varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä. Kaksivuotisen esiopetuksen tulee muodostaa eheä pedagoginen kokonaisuus, jossa lapsella on nykymallia enemmän aikaa kasvaa ja oppia. Kaikin tavoin tulee varmistaa, ettei esiopetuksen sisälle synny uutta nivelvaihetta. Luvussa 1 tulisi tarkentaa, miltä osin kokeiluopetussuunnitelman perusteet eroavat varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista sekä miten kokeiluopetussuunnitelmaa sovelletaan suhteessa varhaiskasvatussuunnitelmaan ja esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Opetushallitusta pyydetään selkeästi ilmaisemaan, mitä esiopetuksen järjestäjän tulee kokeilua varten tarkentaa ja kuvata omassa paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassaan. Koska opetussuunnitelman laatimiseen on kunnissa vain lyhyt aika ja kyse on kokeilutoiminnasta, tulee kunnalle jäävien osioiden määrä rajata mahdollisimman vähäiseksi. Ne osat, joissa kokeilutoiminnassa voidaan soveltaa varhaiskasvatussuunnitelmaa tai esiopetussuunnitelmaa, tulee ilmaista selkeästi.

Palautetta ja muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa.

Luku 2

Luvussa tulisi selventää miten, kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet eroavat varhaiskasvatuksesta ja yksivuotisesta esiopetuksesta. Kaksivuotisen esiopetuksen omia tavoitteita ei luonnoksessa ole kuvattu riittävän selkeästi.

Luku 2.1

Luvussa 2.1 edellytetään, että kokeilussa mukana olevat kunnat informoivat perheitä kaksivuotiseen esiopetukseen hakemisesta. Opetushallitusta pyydetään huomioimaan, että suurissa kunnissa

esiopetuksen hakuprosessin valmistelu vie aikaa useita kuukausia ja esimerkiksi yksivuotiseen esiopetukseen lukuvuodelle 2021-2022 haku aika on jo tammikuun 2021 alussa.

Lisäksi Opetushallitusta pyydetään

- rajaamaan kokeiluun osallistuvien lasten osuus niin, että kokeilussa ei olisi mukana lapsia, jotka huoltajien päätöksestä johtuen osallistuvat ”muuhun esiopetuksen tavoitteet järjestävään toimintaan”. Kunnalla ei em. tapauksissa ole valvontavelvollisuutta ja siten esimerkiksi kotona olevien lasten ja/tai kerhotoimintaan osallistuvien lasten osalta kokeiluun osallistuminen olisi erityisen hankala järjestää.
- tarkentamaan kohtaa: ”lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta”. Onko siis niin, että viikoittaisen esiopetuksen tuntimäärän voi jakaa vähemmälle kuin viidelle päivälle?
- pyydetään tarkentamaan kohtaa, jossa mainitaan, että ”esiopetusta ei saa järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta täydentävään varhaiskasvatukseen.” Opetushallitusta pyydetään ottamaan kantaa, onko koulu toimintaympäristönä sopiva lapselle, joka aloittaa kaksivuotisen esiopetuksen ollessaan mahdollisesti vielä neljävuotias. Lisäksi Opetushallitusta pyydetään käyttämään termiä ”liittyvä varhaiskasvatus”, sillä varhaiskasvatus on sellaisenaan arvokas asia eikä vain esiopetusta täydentävä lisä.
- täsmentämään, mitä tarkoitetaan esiopetukseen soveltuvilla kurinpidollisilla keinoilla kaksivuotisen esiopetuksen osalta.

Luku 2.3

Esiopetuksen kokeiluperusteiden pitää vahvasti pohjata varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Perusteita laadittaessa tulee varmistaa, ettei vahingossa pääse syntymään tilannetta, jossa lasten odotetaan saavuttavan tietystä vaiheesta tietyt taidot tai jossa tietyt asiat on välttämättä käytävä läpi tiettyä vuonna. Kaksivuotisen esiopetuksen tulee muodostaa eheä pedagoginen kokonaisuus, jossa lapsella on nykymallia enemmän aikaa kasvaa ja oppia. Lasten osallisuus ja kiinnostuksen kohteet pitää jatkossakin olla keskeisessä roolissa esiopetusta suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Lisäksi Opetushallitusta pyydetään täsmentämään

- kohtaa, jossa korostetaan kokeiluun osallistuvien perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja sitä, että lähtökohdista on lapsen osallistuminen kaikkeen toimintaan. Lähinnä vapautuksen myöntämisen periaatteet vaativat täsmennystä, sillä 4-5 vuotiaan velvoittava osallistuminen on suuri muutos perheiden päätävässä ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin näkökulmasta.
- kohtaa, jossa avataan tavoitteiden asettamista. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita, mutta tekstissä viitataan yksilöllisesti pohdittuihin tavoitteisiin. Tämä kohta kaipaa tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi selkeän ilmauksen siitä, että tavoitteet ja sitä myöten myös arviointi kohdistuvat pedagogiseen toimintaan, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin.

Luku 2.4

Opetushallitusta pyydetään lisäämään arvoperustaa kuvaavan luvun seuraavaan katkelmaan myös kulttuurit ja kielet. "Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta."

Palautetta ja muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.

Kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteena on muodostaa eheä pedagoginen kokonaisuus varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen kanssa. Kokeilutoiminnan aikana eheys tulee olla yksi keskeinen tavoite myös ns. yksivuotisen esiopetuksen kanssa. Luvussa 3 mainitaan että, kokeilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimiselle. Kokeilutoiminnan otospohjaisuudesta johtuen eheyden rakentaminen toimintayksikössä voi kuitenkin olla hyvin haasteellista ja siten kokeiluperusteet eivät saa johtaa siihen, että usean eri opetussuunnitelman kanssa samaan aikaan toimiminen vaarantaa yhtenäisen toimintakulttuurin rakentamista yksikössä.

Palautetta ja muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUUN 4 Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Esiopetuksen lähtökohtana tulee jatkossakin olla lapsen oman oppimispolun rakentaminen, lapsen vahvuuksista lähteminen ja yksilöllisen tuen varmistaminen. Lapsella tulee olla oikeus oppia ja kasvaa omana itsenään. Oppimisen ilon ja uuden oppimisen halun vahvistamisen pitää kulkea punaisena lankana läpi perusteiden. Etenkin luvussa 4.3 "Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena" on tärkeä varmistaa, että ymmärrys esiopetuksen tavoitteista on selkeä ja ettei esiopetuksessa ole lapsille asetettuja osaamistavoitteita. Kokeiluperusteissa tulisi luonnosta voimakkaammin korostaa varhaiskasvatuksen pedagogista viitekehystä, jossa erityisesti eheytetty opetus on keskiössä, samoin kuin lapselle ominainen tapa toimia sen sijaan, että nyt korostuu oppimisen alueet. Luvussa tulisi selventää arvioinnin pohjautuvan esiopetuksen pedagogisen toiminnan arvioinnille.

Opetushallitusta pyydetään miettimään sanamuotoja kohdassa, jossa yhteistyötä edellytetään tehtävän alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Pitäisikö sanamuoto olla "aiemman varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen kanssa"? tai niin, että molempien osalta mainitaan myös lapset?

Palautetta ja muutosehdotuksia perusteluonnoksen LUKUIHIN 5 JA 6 Kasvun ja oppimisen tuki sekä Oppilashuolto.

Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon prosessien osalta on erittäin tärkeää, että kokeilun aikana kehitetään uudenlaisia, muuttuneeseen tilanteeseen hyvin vastaavia käytäntöjä sen sijaan, että nykyiset esiopetuksen ja perusopetuksen toimintamallit kopioida nyt kaksivuotiseen esiopetukseen.

Tämän vuoksi Opetushallitusta pyydetään

- täsmentämään oppilashuoltoon liittyvää määräystä siitä näkökulmasta, että oppilashuoltoa ei sellaisenaan pitäisi vain siirtää vuotta nuoremmalle ikäluokalle. Käytännössä on vaarana, että esimerkiksi pedagogisia arvioita ryhdytään valmistelevaan jo neljävuotiaille lapsille ilman, että pysähdytään miettimään, mitä opetussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen kehittymisen ja oppimisen edistymisestä ajatellaan. Riskinä on, että vaatimustaso siirtyy jo vuotta nuoremmille lapsille.
- huomioimaan kokeiluperusteiden luonnostekstissä tuen kolmiportaisuuden laajentumiseen liittyvät haasteet. Lasten "kategorisoiminen" tuen tarpeen perusteella ja tuen tarpeen subjektiiviset tulkinnat ovat mallin haasteita. Miten tekstissä voisi korostaa sitä, että inklusiivisen pedagogiikan kehittäminen on lähtökohta myös kasvun ja oppimisen tuen järjestämiselle ja toteuttamiselle?
- oppilashuollon ulottaminen jo 5-vuotiaille lapsille lisää kuraattorien ja psykologien määrän tarvetta. Henkilöstön saatavuus on jo nykyisellään iso haaste. Myös henkilöstön osaaminen ja kokemus juuri pienempien lasten kehityksestä ja tukeen vastaamisesta tulee olemaan haaste palvelun järjestämisessä. Oppilashuoltoon on sidottu myös neuvolan terveydenhoitajat ja huoli herää myös heidän resurssiensa riittävydestä.
- vielä pohtimaan käsitettä kasvun ja oppimisen tuki. Varhaiskasvatussuunnitelmassa käytetään käsitettä kehityksen ja oppimisen tuki. Se on kuvaavampi termi ja samalla olisi jatkumo.
- tarkentamaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolia osa-aikaisessa erityisopetuksessa.
- tarkentamaan, mitä tarkoitetaan lapsen kuulemisella kohdassa: "Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa."
- huomioimaan yhtenäisen päivän merkityksen erityisesti silloin, kun lapsella on tuen tarvetta.
- tarkentamaan, kaksivuotisen esiopetuksen suhdetta pidennettyyn oppivelvollisuuteen: eikö ensimmäisen esiopetusvuoden aikana voi tehdä päätöstä pidennetystä oppivelvollisuudesta siten, että se koskisi jo meneillään olevaa esiopetusvuotta. "Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua."

Yleistä palautetta kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteluonnoksesta.

Opetushallitukselle halutaan antaa positiivista palautetta siitä, että toimintakulttuurin kehittämistä koskevat periaatteet luvussa 3.1 on rakennettu ko. asioiden osalta varhaiskasvatussuunnitelman suuntaisesti.

Luonnoksessa jää epäselväksi se, mitä joustavuus esi- ja alkuopetuksen välillä tarkoittaa ja minkälaisia toteuttamistapoja käytännössä voidaan ottaa käyttöön (esim. Hallintopäätös oppivelvollisuuden aloittamisesta).

Opetussuunnitelmaluonnoksessa painottuu oppilashuoltohenkilöstön asema silloin, kun lapsella ilmenee kasvun ja oppimisen haasteita. Varhaiskasvatuksessa toimivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien roolia/asemaa kasvun ja oppimisen tuessa ei ole juurikaan avattu.

Lisäksi kokeilussa on syntymässä tilanne, jossa kaikki kuntalaiset eivät ole tasa-arvoisessa asemassa kun osa perheistä saa 5-vuotiaalle lapselleen ilmaista esiopetusta ja toiset osallistuvat maksulliseen varhaiskasvatukseen. Opetuksen järjestäjän näkökulmasta tämä tulee oleman iso haaste tiedottamisen ja lasten sijoittelun näkökulmasta.

Opetushallituksen toivotaan myös vastaavan kokeiluyksiköiden osaamisen kehittämistarpeeseen sekä tukevan kokeilua osoittamalla kehittämistoiminnalle riittävät resurssit esim. hankerahoituksen kautta.

Lstedt Marika
Espoon kaupunki, sivistystoimi - Suomenkielisen varhaiskasvatuksen
tulosityksikkö ja Resultatenheten Svenska bildningstjänster